

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Teşvinsani, 1929. Sayı:143

YAZILAR VE YAZANLAR

Vuzuh
Ressamlarımız
Geçen Dakikalarım
Büyük Catherine
Evvela Kooperatitçi
Türk illerinde
Yolcu duygu ve görüşleri

Müderis İsmail Hakkı
M. Şekip
Necip Fazıl
A. Emrullah
Dr. Vedat Nedim
İsmail Hikmet
Cevat

Ey Aşk!
Türk Çinileri
Türbe
Umumî tamaşa
Bir roman Komprimesi
Hayat ve Neşriyat

Enis Behiç
N. İbrahim
Gündüz
Halit Fahri
Aka Gündüz
Nahit Sırrı

Musahabe:

Vuzuh

İçtimaiyatçı Bouglé fikirlerin tarihinden bahsederken H. Bergsonu maddî âleme mahsus kılışelerle batını âlemi düşünmenin tehlikesini gösteren feylosof olarak anlıyor. Bergsona göre haricî âlemin kılışeleri, hatta bunlar ilmî de olsalar, bir mana, keyfiyet ve seyir âlemi olan batınıyi derunîyi, meselâ ihtirasların, mefkûrelerin, iradelerin tekevvününü ifade için salih değildirler. O halde katı madde nin sert ve dümdüz lisanı olan ilimden başka olan bir lisanla, felsefenin canlı ve terkipçi lisanına müracaat etmek lâzımdır. Acaba «vuzuh,» vazih, tavzih» dediğimiz zaman ne kastediyoruz?.. Bu sualin madde dilindeki kılışelerinden bazıları:» ayırmak, açmak, berraklaştırmak...» tır.

Vuzuh burnudur?.. Eger bu ise içtimaiyat için E. Durkheim Auguste Comte un, terbiye için Pestalozzi ve Troebel, J.-J. Rousseau nun sade bir neşircisinden ve tamimcisinden başka ne dir?! Bu anlayışa göre sonradan gelenler evvelden gelenleri ayıklamış-

lar, temizlemişler berrak bir hale getirmişlerdir!.. Bu suretle işleri ne ilmî, ne de felsefî bir iştir, sadece amelî ve mihanikî bir iştir!.. Bu adamların ya canlı bir rolü var yahut yok. Hangisi?.. Ben bir Durkheim, bir Pestalozzi, bir Troebel, hatta bugünküler hep birer başkalıktır. Hatta fikirlerinin en müşterek olan « muayyencilik » yüzünde, hatta sezîşlerin en eş olan « tabiat » fikrinde bile.. Rausseau dan beri, hatta Rönesanstan beri bu fikir adamları hep « tabiat, tabiat!.. » diyorlar, fakat acaba kendi an'anesi içinde yaşayan bizler onun mukallidimiyiz?! Varisleri kopyacılarımızdır?.. Benzemekle bir şey deyildir?! - Vuzuh!.. bunu eyice anlamaya çalışalım: Vuzuhlandırıran adam taşlara, topraklara, ruhlara kadar inerek canlı bir iş görmüşse o diğerlerinden ayrıca bir şeydir. Âdî neşirci ile yaşatarak tekemmül ettiriciyi birbirinden ayırmakta sadece bir iffet değil, mecburiyet vardır. Çünkü bu dikkat haricinde şunu kavrayamassınız.

Müderis İsmail Hakkı

Tahliiler:

Ressamlarımız

Görlüyorki impresiyon istler resmi her şeyden evel bir ziya ve renk kompozisyonu gibi düşünüyor ve her şeye bu gözle bakıyorlar. Bunlarca resimde fikir, bir rengin ahenkli bir surette inkişafıdır. Bu ressamların tabloları matlup intıbaı uzaktan verirler.

Bütün bu hareketler artistik liberalisme doğru enerjili ve kazanılmış adımlardır. Bunlar yapılmamış olsaydı resim yaşayamazdı. Resimdeki bu liberalizm, her türlü güzellik ve teknik dagmatismasını inkâr eder, misaller verir fakat ders vermez, san'atkârlara tabiattan başka üstat tanımamağı öğretir, istiklâlden başka geçer lir dogm tanımaz, her şeyden evel samimî olmayı, insanın kendi kedisinini terbiye etmesini ve mükemmel diye sürülen hiç bir fikri kabul etmemeyi ister. Bütün sırların şahsiyetlerde olduğunu düşünerek san'atın sırlarını bilmek iddiasında olanlara şaşar.

Ne klasik, ne romantik, fakat daha çok realisme yakın olan bir de « intimites » ler var. Bunlar cümhurun gör-

Umumî temaşa meselesi:

Temaşa san'atının bugünkü vaziyeti

ve

Sinema karşısındaki zafı

Şimdi tekrar yirmi sene evelini düşünelim. O zamanlarda hayat tamamen bambaşka bir mahiyette idi. Surat hayata ve adata girmemişti. Edebî neviler, her memlekette halk üzerinde azçok kuvvetli tesirler yapardı. Müelliflere gelince, çok hürmet görürlerdi. Bugün ise "edebî zafer", beklemiyor, adeta imal ediyor, yaratılıyor. Bunu tasdik için hatta Avrupa gazete ve mecmualarının ilân sahifelerine yalnız şöyle bir nazar atmak kâfidir. Bütün o ilanlar, reklamlar yeni müyllifler öyle şeref ikillileri dağıtıyor ki daha evvel ağabeyleri böyle atiyelere malik olmak için bazan bütün hayatlarını vakfederlerdi. Yalnız şu fark var: Dün bu ikilliler altındandı, bugün ise kâğıttandır; çünkü kâğıt para devrindeyiz.

Eski nesiller müellifi.. Bu halk için istimaî bir mahlûk. bir fevkelbeşer, adeta bir ilâhtı. Höcresine çekilir ve orada istediği kadar hayalâta daldardı. Sonra halkın o derece hürmetini haizdi ki... Etrafında toplanırlar, alkışlarlar, nümayişler. ihtifallar yaparlardı. Çünkü o zamanlar "edebî zekâ", insan zekâsının en büyük tezahürü addolunurdu. Bugünü müelliflerinin gayesi ve talii ise bunun tamamen zıddıdır. Herşeyden evvel göklerden, bulutlardan arza, toprağa inmişlerdir. Artık kehkeşanlar da işleri yoktur. Aynı zamanda seleflerinden daha çok amelî, daha az saf, daha çok mağrurdular. Vakîâ kendilerini san'atlarına daha fazla müsteit görüyorlar, fakat seleflerin gördüğü hürmeti görmekten de uzaktırlar. Hele o büyük edebî içtimalar... artık onlar da ma-

ziye karışmıştır. Bu şerait içinde bir Emile Augier (Emil Ojiye), bir Dumas fis, bir Henri Bataills gibi dünün temaşa üstatlarının maddî değil fakat manevî vaziyetini acaba yarınki nesil müllifleri içinden hangisi tekrar elde edebilir? Bu, biraz şuphelidir. Zira halk, şimdi başka ilâhlara tapmaktan hoşlanmıyor. Makine san'atlarının harikulâde inkişafı onu gittikçe daha fazla heyecana getiriyor ve ona edebiyattan ve temaşadan başka sahada mubdi zekâlar olduğunu ispat ediyor. Büyük bir zanaatkâr, yeni bir otomobil yahut tayyare imal eden mucit, yeni tarzda bir bina vücuda getiren mühendis, yahut Afrikayı şimalden cenuba kateden kafileler, Okyanusları, kutupları son sistem tayyarelerle geçen seyyahlar, kâşifler, hesli bugünkü hayatı mütemadiyen tılsımlı bir şekilde geçiştired bütün meçhul işçiler, kahramanlar, halkın nazarında, vaktile ömürlerini satır satır fikirler sı aladıkları kâğıtlar üzerinde geçirenlerden daha ziyade büyük görünüyor, Çünkü bu nesil insanları için bütün o fikirler onlardan evvel de binlerce defa yazılıp söylenmiştir.

Demek oluyor ki edebiyatçı artık bir ilâh değildir. Harp sonu adamı, yeni nesiller için büsbütün başka bir şeydir. Bu ne dirşairdir, ne de hatta bir mütefekkir! Bu, sadece, bir zanaatkâr, bir iş adamıdır.

Temaşanın bugünkü nesillere eskisi gibi heyecan vermemesindeki sebepleri araştırırken mühim bir noktaya daha işaret etmek lazımgelir:

Malumdur ki tiyatro san'at, herşeyden evvle, bir lakırdı san'atıdır. Halbuki bir asırdanberi tiyatrodan için

için kaynıyan bir buhran var ki o da fazla lakırdıdır. Hele bu son asırda sahne kitabetinden artık gına gelmiştir. Vakîâ e'an cümlelerin güzelliği, üslûpların renk ve rayıhası, kelimelerin şiiri hoşumuza gidiyor, fakat bu pek nadır bir zevkimizdir ve bir dereceye kadar artık kütüpane kokmaktadır. İşte bu koku 1929 insanların genzini tıkıyan birşeydir. Bizzat tabiat olmıyan herşey bu insanların nefretini uyandırmaktadır. Senra şunu da te rar edelim ki herşeyi az zamanda ve azamî süratle yapmak bu asrın ve bugünün şiaridir. Telgraf, telsiz telgraf, telefon, radyo, bütün bunlar ruhlarımız üzerinde derin iz'er bırakmıştır. Hayatımıza karışan bu amil'er fikir münakaşaları yapmaktan, ruh tahlilleri dinlemekten ziyade işimizs ve zevkimize uygun geliyor. Bu meyanda terbiyenin şekil eri de değişmiştir, san'atın şekilleri de ister istemez ona göre değişecektir. Hani nerede eski zamanın vals, kâşril, v. s. gibi masun oyun arı?.. Hani aile ocaklarındaki iskambil, fincan oyunları?.. Bu oyunlar artık kime zevk verebilir?.. Herşeyde sürat. Yalnız bir kel me bugünkü hayata bütün manas ile hakimdir: çabuk!.. Evet, çabuk daha çabuk. daima daha çabuk.. Meselâ bu asrın genç kızlarını işgal eden en me aklı eğlencelerin ne olduğunu bazı snema filimlerinden bile anlamak kabi dir: otomobil, çarlston... Yani sürat méfhumunu bütün kudretile izhar eden eğlenceler veva sporlar... Artık bu derece [makineleşmiş o an insan kütleleri tiyatrodan nasıl olur da evvelki cuyabilir?.. Sahneee gördükleri şey er kendi hayatlarına hiç benzemiyorsa nasıl olur da bunların sinirleri

bozulmaz ve yüzleri neşesizlikten buruşmaz. Vakıâ bazı yeni temaşa müellifleri bu yeni ruhî temayulleri nazarı dikkate alarak ve yeni sinemanın tesirile bazı müstesna eserler yaratmış değildir. Meselâ bir Fransız müellifinin Têtes de Rechange namında ki eseri böyle bir eser addolunabilir. Piyeste bir amca ile yeğen karşılaşıyorlar. Amca dünün adamı.. eski bir şapka atelyesi sahibi.. yeğen ise bu asrın modeli.. Bunlar bir birhanede konuşurlarken sözleri e birbirlerinden birtakım hatıralar uyandırıyorlar ve her iki kafanın içinde başlıyan tedailer sahnenin didinde tecessüm ediyor. Amca maziye canlandırıyor ve şimdi kapanmış olan eski atelye-in n dahi-lini, çalışan işçileri görüyor.. Fakat lâvha değişiyor. Şimdi yeğenin özlediği âlem tecessüm etmiştir.. uzak, meçhul beldeler., Mavi sular.. Mesafeler.. İşte bu piyesin karşılıklı tedailerden mürekkep olan tabloları iki neslin arasındaki farkı vazıhan göstermektedir ve bu eser sadece bu şekilde dünün essrlerinden büt-bütün başka bir mahiyettedir. Temaşadan ziyade sinemaya yakındır. Fakat bugünün zevkine daha uygundur.

İki nesil arasındaki zevk mesafesini izah için bugün şürin de aynı lakaydı ile karşılandığını söyleyebiliriz. Bu da pek tabiidir. Vaktile bize derin istirak dakikaları geçirten en nefis şiirleri bugünkü çocuklara okuyalım, yüzde doksan dudak büküp geçeceklerdir. Vakıâ bu nesil de teessür kabiliyetini kaybetmiş değildir, fakat bu teessürün menbaı medeniyetin bugünkü şekli içinde tamamen değişmiş bir haldedir. Bilhassa şimdikiiler dün-külerden daha iyi değilse bile daha çok okunmuşlardır Herşeyi öğrenmek, fazla öğrenmek istiyorlar. Ancak bilgi istihâsından ileri gelen tettebbü ile eğlenmeği temsil eden temaşa arasında bu suretle hergün bir uçurum açılmaktadır.

İş içinde bunalan insanlar için şimdi günler eskisinden daha yorucudur ve işte bunun için temaşa muharrirleri de seyi cilemini sanki yalnız eğleniyorlarmış hissini vererek düşünmeğe sevkedebilirler. Bu sebepten sahnede i mükâleme o seyircilerin hergünkü hayatlarınd bir parçası ve mükâlemelerinin bir aksi olmalıdır. Aynı zaman o bugünkü hayatın sürat ve hareketi de temaşa eserleridde pek bariz bir surette göze ve kulağa çarpmalıdır. Fakat buna tamamen imkân varmıdır? Temaşa bilhassa yerinden kıpırdamaz bir san'attır, bir sahnenin içinde kapalıdır, sinemada olduğu gibi bütün vüsatile ne zaman, ne de mesafeye maliktir. İşte bu imkânsızlıktır ki yeni nesillerle bilhassa usanç veriyor. Bunun için tiyatrodan, tiyatrodaki mükâlemeden, maruf dekorlar ve bin kere tekrarlanmış mevzulardan - bunlar ne derece zarif ve derin de olsalar - lâzımgeldiği kadar zevk duyamıyorlar. Neticede ise eski temaşa repertvarı gittikçe hoşa gitmemiş başlıyor. Hatta Mobiere gibi bazı büyük dahilerin eserleri müstesna, eski repertvarın pek çok eserleri şimdiden unutulmağa mahkûm oluyor. Sinema ise kaybolan güzelliklerin yerini acaba tamamen tutuyor mu? Ne gezer?.. Mevzuları edebiyattan, bilhassa romanlardan alınan filimlerin berbatlığı meydandadır. Fakat körkörüne herkes yine onlara koşuyor. Halbuki sinemanın asıl güzelliği edebiyattan başka bir kıymete imak olmasındadır. Seneryonun kudreti bizi âlemden âleme, fakat masal hissini vermemek şartile sürüklüyebilmelidir. (Güzel resim, güzel tabiat ve insan çehresindeki binbir mana.. İşte hakiki sinema.. bu ise "edebiyat", değildir. Resme, fakat daimî hareket halinde olan resme daha yakın bir san'attır. Buna rağmen sinemayı çıldırasıya seven ve tiyatronun bilir bilmez aleyhinde atık tutan pek çok kimseler görürsünüz. Netekim sinemanın tamamen

aleyhinde söylenen coşkun tiyatro sadıkları da nadir değildir. Ancak bu iki grup insanların her ikisi de muhakemelerinde kısmen aldanmaktadırlar.

Herşeye rağmen tiyatronun yüksek bir san'at şubesi ol uğu doğru ise sinemanın da kendine has güzelliği aynı suretle inkâr kabul etmez bir hakikattir. Aynı zamanda sinemanın beynelmilel oynamakta olduğu mühim rolü de unutmamak lâzımdır. Muhakkak ki sinema millî tleri birbirine yaklaştırdı ve herkes anladı ki her millet efradı aynı ıstıraplar ve aynı meserretler içindedir, urf ve adat değişse bile ruh, insan ruhu yine aynıdır. Hatta bu sayede vahşi akvam bile bize sinema perd sinde sevimli gelebiliyor!

Sinema müdafilerinin pek haklı olarak ileriye sürdükleri bu delil de temaşa muhiplerinin kanaatini cürütemez. Halbuki her iki taraf fikirlerinden biraz fedakârlık yapımla pek alâ anlaşabilirler. Ne çare ki tam ve hak kî tetkik ve tenkidin her memlekette azlığı her iki noktadan bir istikamette telife imkân bulamaktadır. Hatta bu ihtilafı tetkik eden bir Fransız münekkidinin şu sözü de bunu teyit eder:

"Sinemaya gid nler onu hiç tenkit etmezler, tenkit edenler ise hiç sinemaya gitmezler! "

Maamafih makalemiziz sonunda şu noktayı memnuniyetle kaydedelim ki temaşa san'atı uğramakta olduğu bütün buhranlara rağmen henüz yüzükoyun toprağa ssrilmiş bir vaziyette değildir. O tehlike bugün için düşünülmez. Yalnız sinemanın tarihi bir devri gelirse ozaman iş değişebilir ve o devir resimlerin şiiri doğrudan doğruya kelimelerin şiiri ile mücadeleye girişeceği andır. İşte ozaman temaşa san'atı, bugün bütün kudretile elinde tuttuğu en büyük v ihtimal yegâne silahının da zaptediğini görecektir ve artık kazaya rızadan başka söylenecek bir söz de kalmıyacaktır

H. lit Fahri